

Шкелебей О. В.,

спеціаліст,

аспірант III курсу кафедри державно-правових і гуманітарних наук

Навчально-наукового гуманітарного інституту

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ У ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІЙ СФЕРІ

Анотація. У статті розглянуто судовий контроль як одну з ключових функцій адміністративного судочинства, яка забезпечує дотримання принципів верховенства права, законності та справедливості у відносинах між публічною владою та приватними особами. Вказано, що у демократичній правовій державі судовий контроль слугує інструментом, що гарантує захист прав, свобод та інтересів громадян від можливих зловживань або перевищення повноважень органами державної влади, місцевого самоврядування чи іншими суб'єктами владних повноважень.

Виокремлено проблеми меж судового контролю, до яких, зокрема віднесено: 1) розмежування дискреційних і недискреційних повноважень; 2) невизначеність у питаннях політичного характеру; 3) обмеженість доступу до інформації; 4) ризик надмірного втручання в діяльність органів влади.

Звернуто увагу на те, що у своїй діяльності адміністративні суди керуються низкою принципів, які визначають межі та порядок здійснення судового контролю. До таких принципів, передусім, віднесено: *принцип верховенства права*, адже суд повинен забезпечувати відповідність рішень суб'єктів владних повноважень Конституції України та законам держави; *принцип презумпції правомірності дій суб'єктів владних повноважень*, оскільки судовий контроль не може перетворюватися на втручання в дискреційні повноваження органів влади, якщо такі дії здійснені в межах закону; *принцип пропорційності* – суд має обов'язково враховувати баланс між публічними інтересами та правами особи; *принцип незалежності суду*, з огляду на те, що адміністративний суд не підпорядковується органам виконавчої влади і діє виключно в межах законодавства.

Зроблено висновок, що ефективність судового контролю залежить від дотримання низки принципів, зокрема названих нами вище, а також від готовності держави до постійного вдосконалення механізмів правового регулювання. У цьому контексті необхідно продовжувати дослідження теоретичних та практичних аспектів судового контролю для забезпечення його відповідності сучасним викликам і потребам суспільства.

Ключові слова: адміністративне судочинство, публічно-правова сфера, судовий контроль, права, свободи та інтереси людини, публічно-правовий спір, верховенство права, органи публічної влади.

Shkelebey O. V. Judicial control in administrative judicial proceedings as a constitutional guarantee of the protection of rights in the public legal sphere

Abstract. The article examines judicial review as one of the key functions of administrative justice, which ensures compliance with the principles of the rule of law, legality and justice in relations between public authorities and private individuals. It is indicated that in a democratic state governed by the rule of law, judicial review serves as a tool that guarantees the protection of the rights, freedoms and interests of citizens from possible abuse or excess of powers by state authorities, local governments or other subjects of power.

The problems of the boundaries of judicial review are highlighted, which include, in particular: 1) the delimitation of discretionary and non-discretionary powers; 2) uncertainty in matters of a political nature; 3) limited access to information; 4) the risk of excessive interference in the activities of government bodies.

Attention is drawn to the fact that in their activities, administrative courts are guided by a number of principles that determine the boundaries and procedure for exercising judicial control. Such principles include, first of all, the following: the principle of the rule of law, since the court must ensure that the decisions of public authorities comply with the Constitution of Ukraine and the laws of the state; the principle of presumption of legality of the actions of public authorities, since judicial control cannot be transformed into interference with the discretionary powers of government bodies if such actions are carried out within the framework of the law; the principle of proportionality – the court must necessarily take into account the balance between public

interests and individual rights; the principle of independence of the court, given that the administrative court is not subordinate to the executive authorities and acts exclusively within the framework of the legislation.

The conclusion is made that the effectiveness of judicial review depends on compliance with a number of principles, in particular those mentioned above, as well as on the state's readiness to constantly improve the mechanisms of legal regulation. In this context, it is necessary to continue research into the theoretical and practical aspects of judicial control to ensure its compliance with modern challenges and needs of society.

Key words: *administrative justice, public law sphere, judicial control, human rights, freedoms and interests, public law dispute, rule of law, public authorities.*

Постановка проблеми. Судовий контроль є однією з ключових функцій адміністративного судочинства, яка забезпечує дотримання принципів верховенства права, законності та справедливості у відносинах між публічною владою та приватними особами. У демократичній правовій державі судовий контроль слугує інструментом, що гарантує захист прав, свобод та інтересів громадян від можливих зловживань або перевищення повноважень органами державної влади, місцевого самоврядування чи іншими суб'єктами владних повноважень.

Однак, у процесі здійснення судового контролю виникає низка питань, пов'язаних із визначенням його меж та принципів, які визначають здійснення такого контролю. З одного боку, суди повинні мати достатній обсяг повноважень для ефективного захисту прав громадян та забезпечення правопорядку. З іншого боку, надмірне втручання судової влади у дискреційні повноваження органів публічної влади може порушувати принцип поділу влади та створювати ризики для стабільності функціонування державного апарату.

У цьому контексті постає необхідність чіткого визначення меж судового контролю в адміністративному судочинстві. Це питання охоплює і теоретичні аспекти, пов'язані з розумінням сутності судового контролю, і, безперечно, практичні проблеми, що виникають у процесі застосування норм адміністративного права. Особливої уваги заслуговує аналіз критеріїв правомірності дій або рішень суб'єктів владних повноважень, а також визначення ступеня свободи суду при оцінці таких дій чи рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання діяльності адміністративних судів, їх повноваження, компетенція, принципи, на яких базується система адміні-

стративної юстиції є предметом активного наукового пошуку вже тривалий період часу. Вказаним питанням та низці інших аспектів було присвячено багато наукових розробок на рівні монографій, наукових статей та дисертаційних досліджень. Вагомий внесок у розвиток наукового розуміння багатьох напрямів діяльності адміністративних судів здійснили відомі українські вчені такі як: В. Б. Авер'янов, В. М. Бевзенко, А. І. Берлач, Ю. П. Битяк, В. Т. Білоус, А. Л. Борко, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда, Н. А. Литвин, Т. О. Мацелик, М. І. Смокович, В. В. Тильчик, А. М. Школик, І. М. Шопіна, Н. В. Янюк та багато інших науковців і практикуючих юристів.

Метою цієї статті є дослідження правових та доктринальних підходів до визначення меж здійснення судового контролю в адміністративному судочинстві через аналіз принципів його реалізації.

Виклад основного матеріалу. Конституція України як Основний Закон держави передбачає низку фундаментальних положень, які забезпечують функціонування правової системи та гарантують верховенство права. Одним із таких положень є обов'язковість судових рішень, що закріплено як конституційна гарантія. Це положення має ключове значення для забезпечення справедливості, правопорядку та дотримання прав і свобод громадян.

Згідно з Конституцією України судові рішення є обов'язковими до виконання на всій території України. Безсумнівно, це означає, що всі органи державної влади, посадові особи, юридичні та фізичні особи повинні дотримуватися рішень суду та забезпечувати їх реалізацію. Така норма спрямована на забезпечення ефективності судової влади та зміцнення довіри громадян до судової системи.

Окрім того, Основний Закон передбачає механізм судового контролю за виконанням судових рішень. Цей контроль є важливим елементом правової держави, адже він сприяє запобіганню можливим порушенням з боку виконавців рішень. Судовий контроль дозволяє забезпечити належне виконання судових рішень у відповідності до закону, а також захистити права сторін у виконавчому провадженні.

Відтак, обов'язковість судових рішень та судовий контроль за їх виконанням є невід'ємними складовими правової системи України. Вони забезпечують реалізацію принципу верховенства права, сприяють стабільності правопорядку та гарантують захист прав і свобод громадян [1].

Необхідно підкреслити також те, що судовий контроль є одним із ключових інструментів забезпечення законності та захисту прав і свобод громадян у сфері публічно-правових відносин. У контексті адміністративного судочинства він виконує функцію перевірки рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади на відповідність законодавству. Однак, межі такого контролю є предметом численних наукових дискусій, оскільки їх визначення має вирішальне значення для забезпечення балансу між ефективністю державного управління та захистом прав громадян.

Варто погодитись з А. І. Берлачем та М. С. Сусак, які вважають, що судовий контроль у сфері адміністративного судочинства виступає фундаментальним інструментом забезпечення законності та верховенства права у відносинах між державою і громадянами [2, с. 594].

Визначаючи перспективи вдосконалення національного законодавства у сфері виконання судових рішень, В. Кабанов зазначає, що виконання судового рішення в адміністративних справах варто розуміти як передбачений законом комплекс заходів, спрямованих на реалізацію державно-владного розпорядження (акта здійснення судової влади). Це розпорядження стосується застосування норм матеріального та процесуального адміністративного, фінансового, конституційного та інших галузей публічного права, що входять до юрисдикції адміністративних судів.

Окрім того, воно ухвалене відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України, відповідає його формальним і змістовим вимогам та спрямоване на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства та держави [3, с. 46].

Варто підкреслити, що судовий контроль у системі адміністративного судочинства передбачає перевірку судом законності й обґрунтованості рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Його метою є відновлення порушених прав, свобод чи інтересів фізичних і юридичних осіб, а також забезпечення дотримання принципу верховенства права.

Згідно із Законом України «Про судострій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII [4] та Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАС України) від 6 липня 2005 року № 2747-IV [5], адміністративні суди мають повноваження розглядати справи, пов'язані з оскарженням рішень органів державної влади, місцевого самоврядування, їхніх посадових осіб та інших суб'єктів владних повноважень. Отже, судовий контроль є механізмом, який дозволяє громадянам і юридичним особам ефективно реалізовувати своє право на судовий захист.

Розділ IV Кодексу адміністративного судочинства України, що має назву «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах», є важливим елементом правового регулювання, який детально врегульовує специфіку виконання судових рішень у межах адміністративної юрисдикції. У цьому Розділі систематизовано та унормовано значний масив положень, які спрямовані на забезпечення ефективності виконання судових актів, ухвалених адміністративними судами.

Особливістю цього Розділу є те, що він охоплює і загальні аспекти виконання судових рішень, і специфічні питання, пов'язані з особливостями адміністративного судочинства. Зокрема, у ньому визначено порядок звернення судових рішень до виконання, встановлено строки для добровільного виконання рішень, а також передбачено механізми примусового виконання у випадках,

коли відповідач ухиляється від виконання судового акта.

Важливим аспектом Розділу IV є врегулювання питання контролю за виконанням судових рішень. Адміністративні суди наділені повноваженнями здійснювати контроль за дотриманням сторонами вимог судових актів. Це включає можливість накладення штрафів на посадових осіб або органи влади у разі невиконання ними рішень суду у встановлений строк. Отже, законодавець забезпечив дієвість судового захисту прав і свобод осіб, що звертаються до адміністративного суду.

Окремої уваги заслуговує положення про особливості виконання рішень, які стосуються суб'єктів владних повноважень. У цих випадках законодавець передбачив специфічний порядок дій, спрямований на забезпечення балансу між публічними інтересами та необхідністю дотримання принципу обов'язковості судових рішень.

НаціюобставинузвертаєувагуС.О.Потьомкін, акцентуючи на важливості судового контролю в адміністративному судочинстві, підкреслюючи, що його основною метою є забезпечення виконання судових рішень. Це відповідає принципу обов'язковості таких рішень, що є однією з ключових засад судочинства. Вчений підкреслює, що судовий контроль виступає як правовий механізм, спрямований на гарантування права особи на судовий захист її прав, свобод та законних інтересів у сфері публічно-правових відносин. Зазначений механізм виконує важливу функцію в системі правосуддя, оскільки забезпечує дотримання принципу верховенства права. Судовий контроль дозволяє не лише перевіряти законність дій та рішень суб'єктів владних повноважень, але й гарантувати ефективну реалізацію прав громадян у випадках їх порушення. Це особливо актуально в адміністративних правовідносинах, де громадяни взаємодіють із державними органами чи іншими суб'єктами публічної влади [6, с. 100].

Аналізуючи зміст ст. ст. 382, 383 КАС України, Д. В. Смотрич, робить висновок, що способи здійснення судового контролю поділено на:

– обов'язки, що має суб'єкт, наділений владними повноваженнями, не на користь

якого ухвалено судове рішення, котрі полягають у поданні у термін, який визначив суд, звіту про виконання судового рішення (ст. 382 КАС України);

– накладання на керівника суб'єкта, що має владні повноваження та є відповідальним за те, щоб виконувались судові рішення, покарання у вигляді штрафу у розмірі від 20 до 40 розмірів сум, що дорівнюють прожитковому мінімуму для працездатних громадян (ст. 382 КАС України);

– визнання як протиправними рішення, дії чи бездіяльності, вчинені суб'єктом, наділеним владними повноваженнями, посадовою особою, що діє як відповідач, на виконання судового рішення, або порушені права суб'єкта, що є позивачем, підтверджені судовим рішенням (ст. 383 КАС України) [7, с. 166-167].

Доречно звернути увагу на думки Ю. І. Цвіркуна, який зауважує, що інститут судового контролю за виконанням судових рішень у справах адміністративної юрисдикції був запроваджений із прийняттям КАС України. Проте, на думку дослідника, до сьогодні судовий контроль за виконанням судових актів суб'єктами публічної адміністрації залишається недостатньо ефективним. Вчений пояснює це тим, що адміністративний суд від початку функціонування цього інституту не був забезпечений дієвими правовими механізмами впливу [8, с. 68].

У своїй діяльності адміністративні суди керуються низкою принципів, які визначають межі та порядок здійснення судового контролю. До таких принципів, передусім, варто віднести *принцип верховенства права*, адже суд повинен забезпечувати відповідність рішень суб'єктів владних повноважень Конституції України та законам держави. Водночас, варто пам'ятати, що принцип верховенства права є фундаментальною засадою правової держави, яка забезпечує гармонійне функціонування всіх її інституцій. І саме судовий контроль за діями суб'єктів владних повноважень, виступає одним із ключових аспектів реалізації цього принципу. Судова влада покликана гарантувати відповідність рішень і дій органів державної влади Конституції України та чинному законодавству, що є основою демократичного суспільства.

У цьому контексті варто звернути увагу на думку Л. А. Остафійчук, яка наголошує на важливості забезпечення ефективного виконання судових рішень. Відповідно до її позиції, судовий контроль має на меті гарантувати, що особа, зобов'язана виконати судове рішення, яке набрало законної сили, здійснити усі необхідні дії для його реалізації. Це означає, що відповідач повинен організувати процес виконання рішення у суворій відповідності до висновків суду [9, с. 390].

Окрім того, верховенство права передбачає, що жодні зовнішні чи внутрішні обставини не можуть бути виправданням для невиконання судових рішень. Будь-яке відхилення від цього принципу підриває довіру до правової системи та створює ризик правового нігілізму. Відтак, судова влада виступає гарантом того, що всі учасники правовідносин дотримуються встановлених правил і норм.

Водночас варто погодитися з позицією Ю. Волкової, яка наголошує, що забезпечення законності, яка нерозривно пов'язана з верховенством права, є однією з ключових функцій та завдань держави у процесі регулювання суспільних відносин. Ці відносини, незалежно від суб'єктного складу, сфери реалізації чи інших обставин, мають здійснюватися у спосіб, який максимально враховує потреби та інтереси всіх учасників [10, с. 292].

Ще одним принципом, що визначає межі та порядок здійснення судового контролю необхідно назвати *принцип презумпції правомірності дій суб'єктів владних повноважень*. У цьому контексті доречно зауважити, що судовий контроль не може перетворюватися на втручання в дискреційні повноваження органів влади, якщо такі дії здійснені в межах закону. Водночас, презумпція, як зазначає Я. Берназюк, є припущенням, відповідно до якого певний факт визнається істинним доти, доки не буде надано доказів, що спростовують його достовірність [11]. Отже, презумпція правомірності дій суб'єктів владних повноважень полягає у тому, що будь-які рішення, акти чи дії органів державної влади, місцевого самоврядування або їх посадових осіб вважаються правомірними до моменту їх офіційного спростування у встановленому законом порядку. Це означає, що тягар дока-

зування неправомірності таких дій покладається на сторону, яка оскаржує їх законність.

Принцип презумпції правомірності має декілька суттєвих юридичних аспектів, які заслуговують на окрему увагу. Зокрема, він надає змогу органам державної влади здійснювати свої повноваження без постійного ризику оскарження кожного прийнятого рішення, що, у свою чергу, забезпечує стабільність у сфері адміністративного управління. При цьому судовий контроль не передбачає автоматичного втручання у діяльність суб'єктів владних повноважень, а лише здійснює перевірку їхніх дій у разі виникнення обґрунтованих сумнівів щодо їх правомірності. Очевидно, що цей принцип сприяє захисту інтересів держави, оскільки запобігає необґрунтованому блокуванню діяльності органів влади через безпідставні скарги.

Водночас, необхідно підкреслити, що презумпція правомірності не є абсолютною, адже її дія може бути обмежена у випадках, наявності явних порушень закону, зловживання владними повноваженнями та, безперечно, порушенні прав громадян, а саме, якщо дії суб'єкта владних повноважень порушують конституційні права і свободи громадян, суд зобов'язаний захищати права особи незалежно від презумпції.

Окремо, до досліджуваних принципів необхідно віднести *принцип пропорційності*. У цьому контексті необхідно підкреслити той факт, що суд має обов'язково враховувати баланс між публічними інтересами та правами особи. На думку С. В. Шевченка, принцип пропорційності може бути застосований у будь-якій галузі права, в межах якої певний уповноважений суб'єкт, наприклад, законодавець чи суддя, повинен забезпечити: по-перше, дотримання балансу між приватними та публічними інтересами (принцип балансування); по-друге, визначення розумного співвідношення між легітимним обмеженням прав та свобод людини та метою, яку необхідно досягти, застосовуючи таке обмеження (принцип правообмеження) [12, с. 104-105].

Звертаючись до питання правової природи принципу пропорційності в адміністративному судочинстві, М. М. Лученко,

обґрунтовано зауважує те, що принцип пропорційності для цілей його застосування в адміністративному судочинстві стосується органів і посадових осіб, які здійснюють публічне управління. Водночас, науковець підкреслює, що пропорційність стосується ситуацій, коли права, свободи можуть бути обмежені, а законні інтереси особи охоплюються свободою розсуду суб'єктів владних повноважень [13, с. 95].

Ще одним доволі важливим принципом, який доречно виокремити у контексті судового контролю, є *принцип незалежності суду*, з огляду на те, що адміністративний суд не підпорядковується органам виконавчої влади і діє виключно в межах законодавства.

У контексті окресленої теми необхідно акцентувати на тому, що межі судового контролю визначаються і нормативними актами, і практикою його застосування. Основними аспектами, що обмежують судовий контроль в адміністративному судочинстві, варто назвати:

1. Дискреційні повноваження суб'єктів владних повноважень. Суд не може підміняти собою органи влади у прийнятті рішень, що належать до їхньої компетенції, якщо такі рішення прийняті в межах закону та без порушення прав громадян.

2. Формальні межі компетенції адміністративних судів. КАС України чітко визначає категорії справ, які можуть бути предметом розгляду в адміністративному судочинстві. Наприклад, спори з приводу приватноправових відносин не підлягають розгляду в адміністративних судах.

3. Обмеження втручання у політичні питання. Адміністративні суди не повинні розглядати справи, які стосуються виключно політичного характеру або внутрішньої політики органів влади.

4. Оцінка доцільності рішень. Суд не має права оцінювати доцільність рішень органів влади, якщо вони прийняті відповідно до закону. Його завданням є виключно перевірка їхньої законності.

5. Часові межі оскарження. Законодавство встановлює строки, протягом яких особа може звернутися до суду за захистом своїх прав. Пропуск таких строків без поважних

причин є підставою для відмови у розгляді справи.

На практиці часто трапляються випадки, коли визначення меж судового контролю стає складним завданням через суперечливість або неоднозначність норм законодавства. Зокрема, Д. С. Рябов звертає увагу на положення ч. 1 статті 383 КАС України, яка передбачає право позивача, на користь якого ухвалено судові рішення, звернутися до суду першої інстанції із заявою про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень – відповідача, якщо вони були вчинені на виконання такого рішення суду або порушують права позивача, підтверджені цим рішенням. Водночас ч. 6 цієї ж статті встановлює, що у разі відсутності обставин, які свідчать про протиправність таких рішень, дій чи бездіяльності, а також про порушення прав позивача, суд залишає заяву без задоволення. Однак Кодекс адміністративного судочинства України не передбачає можливості апеляційного оскарження ухвал суду першої інстанції про відмову у задоволенні заяв, поданих відповідно до ст. 383 цього кодексу. Більше того, із судової практики Верховного Суду, висновки якого є обов'язковими для врахування судами нижчих інстанцій при вирішенні спорів, випливає, що апеляційне оскарження таких ухвал є неможливим через відсутність відповідного нормативного регулювання у Кодексі адміністративного судочинства України. Це створює законодавчу прогалину, яка призводить до порушення конституційного права особи на апеляційний перегляд судового рішення, обмежуючи доступ до правосуддя [14, с. 257].

До проблем меж судового контролю можна також віднести:

1. Розмежування дискреційних і недискреційних повноважень. Чітке визначення меж дискреції є важливим для уникнення конфлікту між гілками влади та забезпечення об'єктивності судового контролю.

2. Невизначеність у питаннях політичного характеру. У деяких випадках важко встановити, чи є спір політичним і чи підлягає він розгляду в адміністративному суді.

3. Обмеженість доступу до інформації. Для ефективного здійснення контролю суд

потребує доступу до всіх матеріалів справи, однак іноді це ускладнюється через обмежений доступ до документів або їхню конфіденційність.

4. Ризик надмірного втручання в діяльність органів влади. Судовий контроль не повинен перетворюватися на інструмент управління або впливу на державні органи.

Згадуваний нами Д. В. Смотрич, у своїх дослідженнях зазначає, що у судовій практиці склалася позиція, згідно з якою: 1) адміністративний суд має право, але не обов'язок, встановлювати судовий контроль через зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення; 2) таке зобов'язання може бути покладене як за ініціативою суду, так і за заявою позивача; 3) при розгляді заяви позивача щодо встановлення судового контролю суди повинні враховувати, що позбавлення особи можливості домогтися виконання рішення, винесеного на її користь, є втручанням у право на мирне володіння майном; 4) визначаючи строк для подання звіту про виконання рішення, суди мають враховувати специфіку обов'язків, закріплених у рішенні, та можливості суб'єкта владних повноважень їх виконати.

Науковець також звертає увагу на відсутність у КАС України чітких вимог до форми звіту про реалізацію судового рішення. Він обґрунтовано вважає, що звіт має бути складений письмово і містити: реквізити судового рішення, стан його виконання (повністю, частково або невиконане), перелік дій, здійснених суб'єктом владних повноважень для виконання рішення, а також причини його невиконання у разі часткового або повного невиконання. До звіту необхідно додати копії матеріалів, які підтверджують зазначену інформацію. Подання такого звіту має здійснюватися у встановлений судом строк до відповідної судової інстанції [7, с. 172-173].

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, можемо констатувати, що судовий контроль в адміністративному судочинстві відіграє ключову роль у забезпеченні конституційної рівноваги між правами особи та публічними інтересами. Аналізуючи правову природу

судового контролю, можна дійти висновку, що він є не лише механізмом захисту прав і свобод громадян, але й важливим інструментом забезпечення законності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Судовий контроль є однією з основоположних гарантій, закріплених у Конституції України. Його реалізація спрямована на забезпечення верховенства права, дотримання принципу поділу влади та захисту прав людини. У публічно-правових відносинах судовий контроль виконує функцію арбітра, який забезпечує баланс між інтересами держави та особи.

Дослідження засад судового контролю в адміністративному судочинстві дозволяє виділити такі ключові принципи як: верховенства права, презумпції правомірності дій суб'єктів владних повноважень, пропорційності та незалежності суду.

Вочевидь, ключовими суб'єктами реалізації судового контролю в публічно-правових відносинах є адміністративні суди. Їх діяльність спрямована на вирішення спорів між громадянами та суб'єктами владних повноважень, а також на перевірку законності рішень, дій чи бездіяльності останніх. Особливий акцент доречно поставити на тому, що адміністративні суди не лише відновлюють порушені права, але й формують практику застосування норм права, що сприяє зміцненню правопорядку.

Відтак, можемо зробити висновок, що судовий контроль в адміністративному судочинстві виступає важливим елементом демократичного суспільства, який забезпечує належне функціонування механізму захисту прав людини у публічно-правовій сфері. Його ефективність залежить від дотримання низки принципів, зокрема названих нами вище, а також від готовності держави до постійного вдосконалення механізмів правового регулювання. У цьому контексті необхідно продовжувати дослідження теоретичних та практичних аспектів судового контролю для забезпечення його відповідності сучасним викликам і потребам суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Берлач А. І., Сусак М. С. Судовий контроль у системі адміністративного судочинства України: теоретико-правові та прикладні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 594–597.
3. Кабанов В. Щодо перспектив удосконалення національного законодавства у сфері виконання судових рішень. *Юридичний вісник*. 2024. № 4. С. 46–53.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. (із змінами; в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Потьомкін С. О. Мета і завдання правового механізму судового контролю за виконанням судових рішень у адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 4. С. 108–115.
7. Смотрич Д. В. Процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах: дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософії.; спец. 081 Право. Львів: НУ ім. І. Франка; НУ «Львівська політехніка», 2021. 242 с.
8. Цвіркун Ю. І. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах, відповідачами в яких є колегіальні суб'єкти публічної адміністрації. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35). Т. 2. С. 66–75.
9. Остафійчук Л. А. Судовий контроль в адміністративному судочинстві і дискреція судів першої інстанції щодо його встановлення. *Новітні досягнення та вектори розвитку сучасної юриспруденції: колективна монографія / За заг. ред. Т. О. Коломoeць. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. Ч. 1. 448 с., С. 388–415.*
10. Волкова Ю. Судовий контроль в адміністративному судочинстві: від теорії до практики. *Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика: колективна монографія / Є. Герасименко, П. Діхтієвський, Н. Задирака, Т. Коломoeць, В. Клиничук та ін.; за заг. ред. П. Діхтієвського, В. Пашинського. Рига, Латвія: «Baltija Publishing», 2022. 986 с., С. 288–312. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/256/7167/14922-1?inline=1>*
11. Берназюк Я. Презумпція тв. фікція в адміністративному судочинстві: проблеми розмежування понять. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentatia_bernaziuk PRESUMPTION.pdf
12. Шевченко С. В. Принцип пропорційності у вітчизняній доктрині права: дискусійні та малодосліджені аспекти. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2019. № 1. Т. 30 (69). С. 103–110., с. 104-105.
13. Лученко М. М. До питання правової природи принципу пропорційності в адміністративному судочинстві. *Право та державне управління*. 2019. № 2 (35). Т. 1. С. 93–98., с. 95.
14. Рябов Д. С. Удосконалення процедури встановлення судового контролю в адміністративному судочинстві. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 256–263.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025